

SMS-ene som åpnet grensene

Daniel Røed-Johansen, Per Anders Johansen.

fre. 19. jun., 19:03

AG. Hold deg fast. 🙄 Tragisk mail fra Helsedir/Tjessem kl 16.58 i dag fredag som river beina under alt vi har gjort. Og det du og jeg er skriftlig enig om. Systemet slår beina under både pol ledelse og industrien. Attpåtil etter to tidligere runder m Helsedir. Problemet for oss begge er at industrien allerede er i gang med å forholde seg til veilederen, gir anbud, inngått avtaler, satt opp produksjon mm.

Knut E. Sunde

Hva har blitt problemet?

Anne Grethe Erlandsen

Alt. Sender foto

Knut E. Sunde

Viktig med kjøpt møte, da.

Anne Grethe Erlandsen

Alle prosesser er i gang i bedriftene fom onsdag. Dette er RykkTilbaketilStart. Nyttir ikke med slike folk. Tør ikke tenke på utfallet

Knut E. Sunde

Men, er det stilt nye krav? Eller er det vanskelig dialog?

Anne Grethe Erlandsen

Helsedir motarbeider åpenbart regjeringen. Bare les selv. Ikke unntak for innreise, probl m atbeid, brudd m Covid19. Betyr i realiteten vi kan tve hele veilederen fra hverandre. Kan du ringe?

Knut E. Sunde

søn. 21. jun., 11:26

Våken og uthvilt? Kan du ringe?

Anne Grethe Erlandsen

Marka m venner. Hjemme im en time

Knut E. Sunde

Ok

Anne Grethe Erlandsen

Vi har et direktorat og et departement som jobber på høygear. Jeg trenger å vite at de arbeider med noe som dere kan være fornøyd med.

Anne Grethe Erlandsen

Aftenposten

Metoderapport
Skup 2021

Innhold

Innhold	2
Innsendere	3
Takk til:	3
Publisert:	3
Kontaktperson:	3
Redaksjon:	3
Saker:	3
Innledning	4
Slik kom arbeidet i gang	4
2.1. Da Norge stengte ned	4
2.2. De første sakene	5
2.3. Smittejakt på papir og manglende testing	5
2.4. Alt ledet frem til SMS-saken	6
Metodene	7
3.1. Om arbeidet med postlister og elnnsyn	7
3.2. Et pandemisk sladdet karantene-dokument	9
3.3. Postliste-arbeidet med SMS-saken	9
3.4. Målrettede innsynsbegjæringer	10
3.5. SMS-ene -innsynet	11
3.6. Om dokumentanalyse - og å finne graveideer	12
3.7. Dataanalyse og databaser i SMS-saken	12
3.4.1. Foreign roamers	12
3.4.2. Andre data vi hentet inn	13
3.4.3 Aftenpostens MM-team	13
3.4.4 Dataanalyse	14
3.4.5. Dataene vi ikke fikk	14
3.5. Andre nyttige verktøy og kilder underveis	14
3.5.1. Vi lærte av de beste: Modellering og datakompetanse	14
Motstand og spesielle utfordringer	15
4.1. Ressursbruk, organisering	15
4.2. Andre kilde spørsmål	16
4.3. Hemmelighold	16
4.4. Vanskelige valg og slitasje over tid	17
Våre viktigste funn	17

5.1. Karanteneunntaket	17
5.2. Beslutningsprosessene	17
5.3 Testing	17
5.4. Smittesporing	18
6. Konsekvenser - og det som har skjedd etterpå	18
6.1. SMS-saken: Konsekvenser og etterspill	18
6.2. En presset statsminister	18
7. Avslutning	19
8. Vedlegg	21
Vedlegg 1. Lenke til alle publiserte saker om karanteneunntaket på aftenposten.no	21
Vedlegg 2. Andre gravesaker i pandemien hvor vi har brukt de samme metodene.	22
Vedlegg 3. Slik fikk norsk industri trumfet gjennom et stort koronaunntak, Aftenposten 10. desember 2020	24

Innsendere

Per Anders Johansen, 97 54 03 45, per.anders.johansen@aftenposten.no
Daniel Røed-Johansen, 982 948 56, drj@aftenposten.no

Takk til:

Sean Meling Murray, Thomas Olsen, Jan Gunnar Furuly, Tine Dommerud, Frøydis Braathen, Thomas Spence, Odd Inge Aas, Hanne Mellingsæter, Hanne Waaler Lier, Monica Strømdahl.

Publisert:

Fra 17. mars 2021. Arbeidet fortsetter inn i 2021.

Kontaktperson:

Per Anders Johansen, 97540345, per.anders.johansen@aftenposten.no
Aftenposten

Redaksjon:

Aftenposten
Postboks 1178 Sentrum
0107 Oslo

Saker:

- <https://www.aftenposten.no/norge/i/eKGgml/sms-er-hoeyt-politisk-spill-og-faglige-raad-som-ble-vraket-slik-aapnet>

Lenke til alle publiserte saker, samt PDF av SMS-saken ligger som vedlegg til metoderapporten.

1. Innledning

9. desember 2020 avslørte Aftenposten hva som skjedde da regjeringen ga noen av Norges rikeste bedrifter unntak fra karantene-reglene for utenlandske arbeidstagere. Dokumenter, e-poster, notater og SMS-er vi fikk innsyn i, avdekket det som foregikk mellom lobbyistene til noen av Norges rikeste industriere, og landets beslutningstagere.

Advarsler om en ny smittebølge ble overhørt. Rådgivere ble overkjørt. Lobbyistene hos Norsk Industri fikk viljen sin. Resultatet var at tusenvis av utenlandske arbeidstakere fra EU/EØS-land kunne gå rett på jobb og nøye seg med å gjennomføre "fritidskarantene". Aftenposten dokumenterte at dette fikk store følger.

- Over 100 kommuner fikk ny smitte fra Polen og Litauen.
- Smittetallene blant utenlandsfødte fra EU/EØS-land gikk rett til vær.
- Importsmitten var en av årsakene til at smittetallene steg igjen, og at Norge igjen måtte stenge ned.

SMS-saken er den foreløpig siste i en lang rekke saker vi har laget med et kritisk blikk på hvordan myndighetene har håndtert pandemien. Aftenposten har også avslørt lynkorte beslutningsprosesser før viktige vedtak ble fattet, svakhetene i regjeringens TISK-strategi, og hastverket og den faglige uenigheten bak sentrale tiltak som "Møt kun fem personer"-regelen og ordningen med karantenehotell. Vi har gått grundig inn i helsemyndighetenes strategi, som da de i høyere grad ønsket å appellere til folks følelser. Og vi har i flere runder stilt kritiske spørsmål ved at sentrale koronadokumenter unntas offentligheten.

Bak ligger over 2000 innsynskrav, flere hundre regnearkanalyser, og dokumentanalyse av flere hundre tusen sider fra rapporter, dokumenter og notater. Disse ble til dels unntatt offentlig og ville ikke blitt kjent uten dette arbeidet. Denne rapporten handler om metodene vi brukte, utfordringene vi møtte ved å grave i pandemiens skygge, og hvordan vi forsøkte å løse dette.

2. Slik kom arbeidet i gang

2.1. Da Norge stengte ned

“I dag kommer den norske regjeringen med de sterkeste og mest inngripende tiltakene vi har hatt i Norge i fredstid.”

Slik formulerte statsminister Erna Solberg seg da hun talte til folket 12. mars i fjor. Tusenvis av mennesker ble satt i karantene. Skoler og barnehager ble stengt. Det samme ble en rekke virksomheter.

Frykten og usikkerheten preget de fleste av oss. Behovet for informasjon var enormt.

Vi og våre kolleger i Aftenpostens innenriksredaksjon jobbet turnus, løp på pressekonferanser og jobbet døgnet rundt med den løpende dekningen. Nyhetene strømmet på fra minutt til minutt. Noen av oss havnet selv i karantene da vi dekket regjeringens pressekonferanse

10. mars og satt nær den koronasmittede helsetoppen Geir Stene-Larsen.

Marsdagene var kaotiske, skremmende og historiske.

Vi fikk med en gang et klarsignal om å begynne å grave, lete etter dokumenter, finne kilder og ettergå myndighetenes tiltak og beslutninger. “Det er helt avgjørende at vi kritisk ettergår beredskap. Vi har satt hele gravegruppa til å jobbe med korona, og de fordeler seg nå på flere avdelinger”, skrev vår nyhetsredaktør Tone Tveøy Strøm-Gundersen til redaksjonen da Norge ble stengt ned.

Ambisjonen var at vi ikke bare skulle formidle smittetall og referere statsråder og helsetopper. Det har vært en rettesnor i arbeidet.

2.2. De første sakene

Fem dager etter nedstengningen publiserte vi og våre kolleger den første artikkelen i norske medier om hva som skjedde i kulissene før Norge ble stengt.

Helseminister Bent Høie begrunnet å stenge skolene med at han ikke hadde noe valg - siden dette var rådet han fikk av landets fremste fagmyndigheter.

- Da vi som første avis fikk innsyn i [referatet fra møtet 10. mars](#) i Beredskapsutvalget mot biologiske hendelser, kunne Aftenposten fortelle en annen historie: Artikkelen [“Spillet om de mest dramatiske tiltakene i Norge siden krigen”](#) (17. mars) avslørte at FHI mente det ikke var nødvendig å stenge skolene slik regjeringen gjorde. Notatet viste også at det var uenig om et av de mest dramatiske tiltakene som ble innført.
- Vi startet også umiddelbart arbeidet med å rette et kritisk blikk på beredskapen. 16. mars avslørte vi hvordan [smittejegerne i Oslo brukte penn og papir i det viktige smittesporingsarbeidet](#).
- Ved å samle tall fra dagsrapporter, referater og dokumenter, skrev vi saken [“Slik sviktet testingen da viruset kom”](#) (18. mars) om hvordan testkapasiteten sviktet fullstendig de første ukene etter at viruset nådde norske innbyggere.

- Innsynsarbeidet de første hektiske dagene førte også til den første saken som avslørte at [Norge ble stengt ned uten en eneste samfunnsøkonomiske analyse](#). (22. mars).
- [“Slik gikk diskusjonen da Norge ble stengt ned”](#) (23. mars) gikk dypere inn hva som skjedde da beredskapsutvalget diskuterte noen av de viktigste politiske beslutningene i Norge etter krigen.

Disse sakene ble laget i perioden 8. mars - 22. mars og var et resultat av at vi fulgte dokumentspor, krevde innsyn og hadde som mål å rette et kritisk søkelys på måten noen av de viktigste politiske beslutningene i Norge siden krigen, ble fattet. Disse artiklene skilte seg også ut i flommen av saker både vi og våre kolleger skrev disse dagene.

2.3. Smittejakt på papir og manglende testing

Etter de første kaotiske dagene ble gravearbeidet bedre organisert. Sakene ble til i et journalistisk miljø hvor vi forsøkte å kombinere nyhetsjobbing dag-til-dag og samtidig drive langsiktig graving.

Aftenposten tok et valg tidlig i pandemien om ikke å bruke mye journalistiske krefter på å konkurrere med VG, NTB og NRK om om å samle smittetall, digitalisere, visualisere og publisere dem fra dag til dag.

Vi konsentrerte oss i stedet om å forsøke å gjøre dypere analyser på de journalistiske temaene vi valgte å prioritere, enten det var smitte blant utenlandsfødte, importsmitte, skolestengning eller regjeringens TISK-strategi med testing og smittesporing.

Daniel og Per Anders fikk et hovedansvar for å ettergå de ulike beslutningene helsemyndighetene og regjeringen tok, hvordan arbeidsprosessen fungerte og hvilket beslutningsgrunnlag som lå til grunn for avgjørelsene.

I slutten av mars bestemte regjeringen at tiltakene skulle forlenges. Nye dokumentinnsyn avslørte at [Folkehelseinstituttet ba regjeringen vurdere å gjenåpne skolene for de minste barna](#). Rådet ble ikke tatt til følge.

Vi jobbet også med hvilke enorme samfunnskonsekvenser nedstengingen fikk. Aftenposten skrev i april at [nesten halvparten av sengene sto tomme](#) ved Norges og Europas største sykehus. Senere avdekket Aftenposten at [320.000 færre pasienter her i landet fikk behandlingen de trengte i mars og april](#). Vi har også avslørt at [mange av oss ble sittende altfor lenge i karantene](#).

Parallelt med den daglig nyhetsjobbingen fortsatte vi å grave i hva som skjedde bak kulissene før den historiske pressekonferansen 12. mars. [30. mai var Aftenposten først ut med en kartlegging av dagen Norge stengte](#).

Kombinasjonen av å drive daglig nyhetsjournalistikk og parallelt grave langsiktig med ulike prosjekter, og egentlig alltid føle at vi ikke strekker helt til, har vært vår hverdag siden mars. Og det var denne arbeidsformen som førte til vår største avsløring.

2.4. Alt ledet frem til SMS-saken

Avsløringen om den politiske beslutningsprosessen da utenlandske arbeidere fikk karanteneunntak, var en forlengelse av den omfattende og til dels kaotisk hverdagsgravingen vi har drevet med siden mars.

Vårt ukentlige dykk i ukesrapportene til FHI på leting etter ideer og nye problemstillinger førte til at vi fattet interesse for endring i smittetallene blant utenlandsfødte. Vi gjorde en rask dataanalyse ved å slå sammen tallene fra FHIs ukesrapporter de siste månedene, og sammenligne disse smittetallene med befolkningstall fra SSB.

Dette viste at smitten blant polakker, som tidligere hadde hatt mindre sykdom enn norskfødte, steg kraftig. 22. oktober lagde vi derfor en artikkel om hvordan [importsmitten fra Polen økte](#).

Vi skrev flere artikler om dette temaet i månedsskiftet oktober og november. Importsmitte ble pekt på som en viktig årsak til at smitten generelt i samfunnet steg faretruende raskt. Omtrent samtidig strammet regjeringen kraftig inn. For hver artikkel vi skrev om temaet, meldte nye spørsmål seg. Vi ble særlig nysgjerrige på å forstå karanteneunntaket som utenlandske arbeidere fra EU/EØS-land hadde hatt frem til nå:

Hva var grunnen til at karanteneunntaket ble innført?

Hva var begrunnelsen, og hvilke risikovurderinger ble gjort?

Hvem kom opp med forslaget om å la dem slippe karantene i arbeidstiden så lenge de var i karantene på fritiden?

Hva skjedde egentlig da Norge tillot et stort unntak i karantene-reglene?

Svaret på spørsmålene skulle vi få etter et metodisk gravearbeid gjennom november, parallelt med turnusvakter og annet nyhetsarbeid.

3. Metodene

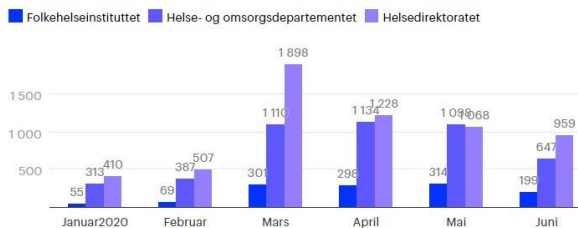
Metodene vi har brukt for avsløring av SMS-ene og spillet rundt karanteunntaket, er kort fortalt å bruke innsynskrav, klagesaker, innhenting av data og dokumentanalyse til å samle mest mulig informasjon, slik vi har gjort i mange andre saker fra mars til desember.

Her er en beskrivelse av hvordan vi har arbeidet, og de viktigste metodene vi har brukt.

3.1. Om arbeidet med postlister og eInnsyn

Siden 1. mars har vi krevd innsyn i 1800 ulike saksdokumenter gjennom eInnsyn, et verktøy de fleste redaksjonene i Norge bruker både til daglig nyhetsarbeid og til undersøkende journalistikk.

Tabellen viser innsynskrav i de tre av de viktigste institusjonene i regjeringens pandemihåndtering før og etter mars 2020 da pandemien kom til Norge.

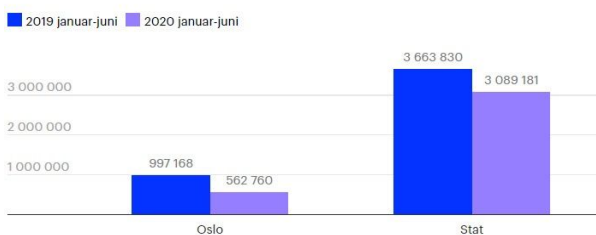
Tabellen viser at antallet innsynskrav økte kraftig i mars, for så å falle. Totalt gikk det totale antallet innsynskrav opp med 15,9 prosent i første halvår.

Kilde: Difi

Fra mars fordelte vi de viktigste etatene mellom oss, slik at vi skulle være sikre på at vi hele tiden fulgte postlistene til FHI (Per Anders), Helsedirektoratet (Daniel) og Helse- og omsorgsdepartementet (begge) tett. EInnsyn var hele tiden en viktig og nyttig kilde. Arbeidet ga oss fortløpende nye ideer og innsikt om de ulike beslutningsprosessene som pågikk, særlig i etterkant av at beslutningene ble tatt.

De 1800 innsynskravene omfatter kun innsynsbegjæringene til Daniel og Per Anders. I tillegg hadde vi kolleger som fulgte postjournaler på sine fagområder. Som alltid er konkurransen hard med både VG, NRK, DN og BT om å finne de viktigste og mest interessante sakene. Tallene i tabellen ovenfor viser at samlet sett økte antallet innsynsbegjæringene med 15,9 prosent første halvår 2020. Veksten startet i mars. Dessverre erfarte vi raskt store svakheter ved å bruke denne gamle, velkjente metoden til å gjøre kritisk journalistikk mot hvordan myndighetene håndterte pandemien.

Tabellen viser antallet journalførte saker i EInnsyn i statsforvaltningen og Oslo kommune i første halvår 2019/2020.

Tallene viser at det ble journalført over en million færre dokumenter i offentlige postlister i første halvår 2020 sammenlignet med samme periode året før, en nedgang på 21 prosent.

Kilde: Difi/EInnsyn

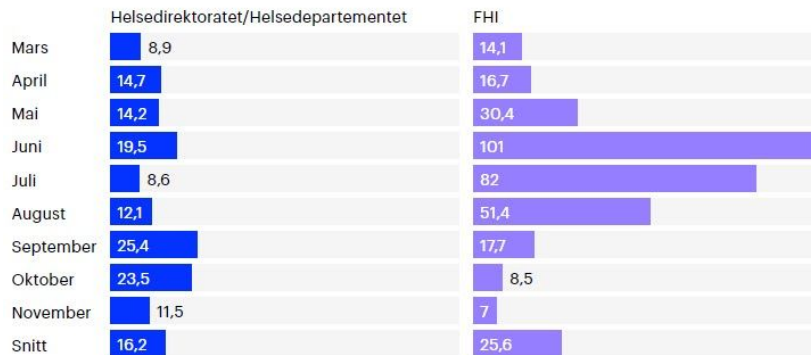
For det første oppdaget vi at det manglet mange saker i postlistene. Fra januar til juni 2020 ble det journalført over en million færre dokumenter enn året før, en nedgang på 21 prosent. Pandemien førte til enormt arbeidspress og vanskelige arbeidsforhold for flere etater og departementer. Mye arbeid ser ut til å ha stoppet opp.

Dette førte ikke bare til færre saker. I tillegg tok det lenger tid før saker ble journalført. Det kunne ta tre-fire uker før saksbehandlere i FHI, Hdir og HOD sørget for å journalføre saker. FHIs "smittefaglige vurdering av årets 17. mai-feiring" ble for eksempel sendt 15. april, men ble publisert i FHIs journal først 54 dager senere, 8. juni.¹ Postlistene var rett og slett ikke ofte oppdaterte.

¹ Saksnr. 2020/10894, fra Fra FHI til HOD 15. 4I 2020 om "Svar på oppdrag om smittefaglig vurdering av årets 17. Mai feiring"

Tabellen under er en illustrasjon på hvorfor dette var et stort problem både for oss og andre.

Tabellen viser hvor mange dager det har tatt et dokument om korona-oppdrag ble sendt av FHI, Helse- og omsorgsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, og til det bli publisert i offentlig postliste i Einn.

Tabellen illustrerer at det tok i snitt 16,2 dager fra et dokument om koronaoppdrag ble sendt/mottatt, og til det ble journalført i Helse- og omsorgsdepartementet eller Helse- og omsorgsdepartementet. I FHI tok det i snitt 25,6 dager. Lang journalføringstid er uttrykk for dårlig forvaltningsskikk, stor saksbyrde og manglende innsyn.

Kilde: Einnsyn/Aftenposten

Den viser journalføringen av 1500 dokumentene knyttet til “oppdrag” og “hasteoppdrag” knyttet til pandemien (848 FHI-saker og 858 saker fra Helse- og omsorgsdepartementet og HOD). Dokumentene var viktige fordi de omfattet korrespondanse, vurderinger og forslag knyttet til de viktigste

beslutningene som ble tatt av helsemyndighetene og regjeringen.

Vi prioriterte jakten på slike dokumenter høyst fordi det ga oss innsikt i de faglige og politiske beslutningsprosessene når helsemyndighetene og regjeringen skulle håndtere pandemien. Innholdet i dokumentene har fått konsekvenser for livet til hver eneste person i Norge de siste ti månedene, enten det gjelder om vi får ha besøk i vårt private hjem, teste oss eller reise på hytta.

Tregheten førte til mindre innsyn og gjorde det vanskeligere å reise en offentlig debatt. Det rammet også forvaltningen selv når viktige historiske beslutninger skulle fattes. Når dokumenter ikke journalføres raskt, kan de komme på avveie eller blir borte for saksbehandlerne.

For vår del, og sikkert også for andre som har gravd i pandemihåndteringen, har det største problemet vært at vi først har fått innsyn i etterkant av beslutningene ble tatt. Et lite lyspunkt er at tallene tyder på at det er blitt litt bedre i november. Da tok det i snitt 11,5 dager i HOD/Hdir. Men det er fortsatt for lenge.

På den annen side hjalp dette rutinemessige og til tider kjedelig innsynsarbeidet oss på andre måter. Vi så på hvert dokument som en liten puslebit. Dokumenter ble organiserte i ulike saksmapper etter ulike gravetemaer. Det ga innsikt i hvordan beslutningstagerne og helsemyndighetene tenkte - og mange gode ideer.

3.2. Et pandemisk sladdet karantene-dokument

Da vi utover i oktober skrev flere egensaker om importsmitten fra Polen, ble vår nysgjerrighet for karanteneunntaket vekket.

Vi oppdaget at Helse- og omsorgsdepartementet hadde opprettet en side med tittelen [“Faglig grunnlag til Helse- og omsorgsdepartementet \(covid-19\)”](#), hvor de hadde begynt å legge ut en del oppdragsdokumenter.

Vi gikk inn og begynte å lese gjennom dokumentene de hadde lagt ut. Tanken var først og fremst å se om det var noen nye dokumenter der vi ikke hadde sett i journalene tidligere. Da kom vi over dette

“karantene”-dokumentet:²

Brevet fra Hdir og FHI er “svar på oppdrag 198 fra HOD - vurdering av karantenereglene i covid-19-forskriften”.³

Det var usedvanlig kraftig sladdet, noe som økte vår nysgjerrighet og motivasjon kraftig.

Vi vet i dag fortsatt ikke innholdet. Men det minnet oss om hvor mye vi ikke vet. Det vi visste, var at regjeringen 31. oktober skjerpet reglene for karantene.

3.3. Postliste-arbeidet med SMS-saken

I begynnelsen av november, parallelt med at vi som vanlig jobbet med flere andre saker, begynte vi arbeidet med det vi fortsatt kalte

“karantenesaken”. De neste dagene brukte vi den samme arbeidsmetodikken som vi har brukt i de andre sakene:

- Vi søkte i postjournalene til FHI, Hdir og HOD, både søkeord som “karantene”, “karantene*”, “fritak” og “unntak av karantene”, samt “arbeidsinnvandr*”. Vi ba om innsyn i alle dokumenter vi kunne finne som berørte karantene og arbeidsinnvandrere.
- Vi søkte i nyhetsarkivene for å finne ut når unntaket egentlig ble innført. Det var tydelig at det var blitt innført uten store kunngjøringer i offentligheten, for vi fant ikke relevante nyhetsmeldinger eller meldinger fra regjeringen. Gjennom Wayback Machine fant vi ut at unntaket ble lagt inn i forskriften 22. juni.
- Dermed søkte vi også kronologisk i postjournalene i perioden før og etter datoen, i håp å finne andre dokumenter som kunne være relevante.

² Dokumentet “Svar på oppdrag 198 -vurdering av karantenereglene i covid-19-forskriften” 28.10.20: https://www.helsedirektoratet.no/tema/beredskap-og-krisehandtering/koronavirus/faglig-grunnlag-til-helse-og-omsorgsdepartementet-covid-19/Svar%20p%C3%A5%20oppdrag%20198%20-%20Vurdering%20av%20karantenereglene%20i%20covid-19-forskriften%20med%20vedlegg%20-%20sladdet.pdf/_a ttachment/inline/d9dd2f9b-fb4e-4093-90c9-a7ed687ac3e1:7d5619f1439f028bbd5d3489ff41138fca8874d1/Svar%20p%C3%A5%20oppdrag%20198%20-%20Vurdering%20av%20karantenereglene%20i%20covid-19-forskriften%20med%20vedlegg%20-%20sladdet.pdf

³ FHI har også opprettet en side 11. November med faglige notater som FHI mener er grunnlag for nasjonale beslutninger, noe som kan være et nyttig verktøy for journalister og andre: <https://www.fhi.no/publ/2020/covid-19-faglige-notater-som-grunnlag-for-nasjonale-beslutninger/>

- Vi fikk innsyn i flere dokumenter og bruddstykker av kommunikasjonen. Men bildet var svært ufullstendig, og vi var i tvil om vi hadde noen sak. Vi manglet sentrale dokumenter som den opprinnelige oppdragsbeskrivelsen.

3.4. Målrettede innsynsbegjæringer

Sen og mangelfull journalføring har gjennom hele pandemien ført til at vi også har prioritert å bruke andre metoder med offentlighetsloven som vårt viktigste verktøy. Siden mars har vi sendt en rekke mer målrettede innsynsbegjæringer.

Dels har vi sendt innsynsbegjæringer etter sakstemaer vi ikke finner i postjournalene. Dels søkte vi å fylle inn hullene vi oppdager i disse journalene. I tillegg har vi sendt mange "paragraf 9"-begjæringer, hvor vi har krevd sammenstilling av data (se mer om det under kap. om dataanalyse).

- Det var denne metoden som gjorde at vår kollega Jan Gunnar Furuly fikk innsyn i det første notatet fra Beredskapsutvalget mot biologiske hendelser. Vi hadde også brukt denne fremgangsmåten for å finne saker/dokumenter som ennå ikke var journalført, men som vi visste måtte ha vært utarbeidet ut fra kunnskapen vi fikk om hvordan beslutningsprosessene var.
- Tidligere hadde vi også krevde innsyn mange ganger i hasteoppdrag fra HOD til Helsedirektoratet og FHI, som ikke ble journalført - eller ble journalført sent - i elnnsyn.
- 13. november sendte vi målrettede innsynsbegjæringer til helsemyndighetene for å få tak i de første dokumentene som omhandlet karanteneunntaket. Slik fikk vi innsyn i det første oppdraget fra departementet til Helsedirektoratet om karanteneunntaket, som vi ikke hadde klart å finne på Einnsyn. Dokumentet viste at prosessen startet etter et innspill fra Norsk Industri.
- Deretter gikk vi tilbake til elnnsyn og søkte på nytt om innsyn i alle dokumenter om Norsk Industri.

De 24 dokumentene vi fikk innsyn i som var relevante utgjorde omkring 32 MG. Vi samlet dokumentene, leste dem hver for oss, utvekslet synspunkter og ideer, og laget en tidslinje. Dokumentene inneholdt en rekke interessante opplysninger.

- Det viktigste var at vi oppdaget at FHI og Helsedirektoratet hadde kommet med svært kraftige motforestillinger da forslaget fra Norsk Industri kom opp.
- Saksbehandlingen hadde skjedd under lynkorte tidsfrister gjennom helgen. Hastverket var stort.

Vi diskuterte om det var noe mer vi burde gjøre. Da kom Daniel på ideen om at vi også måtte bruke offentlighetsloven til å kreve innsyn SMS-utveksling. I arbeidet med SMS-saken var dette paradoksalt nok vårt siste steg i flere innsynsetapper. Egentlig følte vi at vi allerede hadde mer enn nok dokumentasjon av annen karakter. Vi ante ikke hva vi skulle finne i SMS-dialogen mellom statssekretær Anne Grethe Erlandsen og Norsk Industri-lobbyisten Knut E. Sunde.

I en ny målrettede innsynsbegjæring til Helse- og omsorgsdepartementet ba vi om all ytterligere skriftlig kommunikasjon om dette unntaket. Vi presiserte at dette skulle

inkludere SMS-er, og dokumentene vi hadde fått, ga oss mulighet til å navngi hvilke personer i Norsk Industri og i departementet begjæringen gjaldt.

3.5. SMS-ene -innsynet

3. desember fikk vi svar på vår innsynsforespørsel i SMS-ene fra Helse- og omsorgsdepartementet. Materialet kom i form av ni skjermbilder og 50 vedlegg.

Vi brukte noen minutter på å forstå rekkefølgen og sette kommunikasjonen sammen kronologisk. Men det tok oss ikke lang tid å forstå at dette var et stort gjennombrudd i arbeidet.

SMS-utvekslingen ga oss et unikt innsyn i beslutningsprosessen rundt karanteneunntaket. Selv om vi allerede hadde laget tidslinjer, lest dokumenter og dannet oss et bilde over hva som hadde skjedd, fortalte SMS-ene så mye mer.

Samtidig ville betydningen av innholdet vært vanskeligere å vurdere og forstå hvis vi ikke allerede hadde brukt mye tid på å lese saksdokumentene, analysere dataene og vurdere risikoen for importsmitten.

SMS-ene var etter vår mening åpenbart politisk sprengstoff og av stor samfunnsinteresse, særlig tatt i betraktning hvilke følger beslutningen skulle få. Innholdet i SMS-ene fremgår klart av artiklene, og vi skal ikke bruke mer tid på det vi fant i denne metoderapporten. Men vi vil gjerne trekke frem en SMS vi ikke gjorde

et nyhetspoeng av i artikkelen:

Under en av de tidligste SMS-utvekslingene med Norsk Industri-lobbyist Sunde kl. 22.09 24. april,

Hei!
Mine SMS er også arkivmateriale. Si fra hvis du vil trekke denne tilbake.
God helg!

Står for alt jeg sier og skriver. Nyt helgen

minnet statssekretær Anne Grethe Erlandsen Sunde om et viktig prinsipp. *“Mine SMS er også arkivmateriale. Si fra hvis du vil trekke den tilbake. God helg!”* Et spørsmål er om SMS-er som inngår i saksbehandlingen, uten videre kan trekkes. Vi håper forøvrig at denne saken ikke vil gjøre det vanskeligere å få innsyn i SMS-er i fremtiden. Dessuten er det grunn til å berømme Erlandsen for at hun fulgte offentlighetsloven. Vi er ikke sikre på at alle politikere i en tilsvarende situasjon ville gjort det samme.

3.6. Om dokumentanalyse - og å finne graveideer

Det er vanskelig å sette ord på det vi har brukt mye tid på de siste ti månedene, nemlig lese dokumenter, e-poster, brev, rapporter og analyser.

- Vi leste dokumentene med særlig to ting i bakhodet: A) Finne nyheter, som umiddelbart måtte ut. B) Finne ideer til mer langsiktige gravesaker.
- Mye av det vi har lest, har vært ganske bortkastet. Arbeidet ble ofte gjort på morgenen eller om kvelden, før vi måtte jobbe med mer løpende nyhetssaker.
- De beste ideene fant vi ofte i vedlegg i slutten av dokumentene. Dersom vi fant spor i dokumentene som vi syntes var interessante, delte vi dette med hverandre og kolleger i avdelingen. Deretter analyserte vi dem på nytt, dro det og utvekslet ideer. Ofte kunne en av oss overse noe den andre oppdaget.
- De beste ideene løftet vi inn på de daglige morgenmøtene med våre kolleger i innenriksredaksjonen.

3.7. Dataanalyse og databaser i SMS-saken

Et enkelt, men ressursbesparende grep vi har brukt gjennom pandemi-arbeidet, er å sørge for å digitalisere informasjon fra tabeller og grafer fra både offentlige og interne rapporter som vi kom over, og deretter koble disse dataene for å forstå tall og utviklingstrekk.

“Kan vi få underlagstallene for denne grafen”, har vært et av de vanligste spørsmålene vi har stilt helsemyndighetene.

Ved systematisk å be om underlagsmaterialet fra tabeller og grafer, kunne vi gjøre våre egne analyser. Da kunne vi forstå dataene på andre måter og koble det til andre datasett.

Her er noen eksempler på data til SMS-saken som vi fikk tilgang til på denne måten. Målsettingen var å finne ut mest mulig om hva som skjedde med smittesituasjonen etter at karantenefritaket ble innført.

3.4.1. Foreign roamers

I de engelskspråklige [modelleringsrapportene](#) til FHI, som vi leste jevnlig for å holde oss oppdatert på modelleringsarbeidet, oppdaget vi tidligere i høst at de begynte å legge inn en ny tabell. De kalte det for “foreign roamers”.

At mobildata ble samlet inn for å måle mobilitet, var gammelt nytt. Det nye med disse tabellene, var

I oktober og november var det langt flere polske mobiltelefoner i bruk i Oslo enn før Norge stengte ned 12. mars.

at det var lagt inn grafer for Polen, Litauen, Danmark og Tyskland. Dette var data vi ikke visste ble samlet inn basert på mobiltelefoner fra utlandet som brukte mobilnettet til Telenor. Kunne dette kaste lys over antallet polakker og litauere som kom til Norge etter at karantefritaket ble innført?

Vi hadde tidligere luftet ideen om å kreve innsyn i disse grafene med Aftenposten multimedia-gruppe ledet av Eirik Wallem Fossan. De var veldig interessert og lovet oss drahjelp og analysebistand hvis vi fikk napp.

Vi ba først FHI om innsyn og fikk avslag. De sa at dette var Telenors data. Deretter sendte vi 27. november en statistikk-begjæring til Telenor. Vi fikk innsyn 30. november. Slik kunne vi vise hvordan antallet polakker i Norge steg etter at karanteneunnetket ble innført.

3.4.2. Andre data vi hentet inn

- Virologiske data: Data fra helgenomsekvenseringen, altså analyser av virusets arvemateriale, ble gjengitt i grafikker i FHIs ukesrapporter. Ved å be om innsyn i tabellene og tallene, kunne vi lage egne tabeller som viste hvor mange nyimporterte virusstammer som ble oppdaget i Norge for første gang mellom juli og november. Det viste at en flere nye virusmutasjoner kom til Norge fra Øst-Europa i løpet høsten med arbeidsinnvandrere.
- I vedlegget til et hasteoppdrag vi tidligere hadde fått innsyn i, hadde vi dessuten sett at FHI utarbeidet interne tall til Helsedirektoratet som viste hvor mange kommuner i landet som hadde fått smitte fra Polen. Dette er tall som ikke er omtalt eller publisert i ukesrapporter eller andre dokumenter som offentliggjøres fortløpende av FHI, Hdir og HOD.
- Smitte blant utenlandsfødte har vært publisert fortløpende i ukesrapportene til FHI, men bare for de største landene og i aggregerte tall. Vi sendte derfor også en innsbegjæring til FHI hvor vi ba om smittetall for alle landkategorier, fordelt på uker, slik at vi kunne se bildet over lengre tid. Vi argumenterte med at deler av statistikken allerede var publisert - og at FHI dermed like godt kunne gi oss alt. FHI svarte ja.
- Tabeller som "Smitte blant utenlandsfødte på bydelsnivå i Oslo pr. uke" over tid.
- Registrert smitte ombord på fly har siden august vært mulig å hente ut fra [FHI](#). Dataene slettes etter to uker.
- I tillegg ba vi om data fra Avinor, som viste antallet passasjerankomster med fly fra ulike land gjennom høsten. Dataene for flyankomster hadde både vi, VG og andre medier hentet ut etter at FHI begynte å legge ut varslinger om fly med smitte ombord for å bedre smittesporingen. Vi hadde blant annet brukt disse dataene da vi laget saken "[Koronavirus oppdaget om bord på 344 fly i Norge. Nå har 100 kommuner fått smitte fra Polen](#)" (26. oktober), som begge førte oss på sporet av spørsmålet om karantene-reglene.

Alle disse datakildene var viktige for å kunne sannsynliggjøre mulige konsekvenser som karantenefritaket for norsk industri høsten 2020 fikk.

3.4.3 Aftenpostens MM-team

En viktig ressurs vi har hatt i ryggen, enten det har vært “hurtig-gravesaker”, nyhetsløp eller lengre gravesaker, er multimedia-teamet (MM-teamet) til Eirik Wallem Fossan. Ideen om karantesaken hadde vi tidligere pitchet til dem.

30. november hadde vi et møte, og diskuterte hva vi kunne gjøre med dataene, og hva vi fortsatt manglet.

Sean Meling Murray, som kom til Aftenposten 1. oktober, ble med arbeidet.

Vi oversendte fortløpende dataene vi fikk innsyn i, til Sean. Han begynte arbeidet med å sette sammen dataene, analysere og tenke på hvordan vi kunne visualisere dataene.

3.4.4 Dataanalyse

Mobildataene fra Telenor ble brukt til å vise tilstrømmingen av personer fra Polen og Litauen til Norge. Dette var viktig for å sannsynliggjøre at karantenefritaket hadde bidratt til importsmitten.

For å kunne anslå antallet polske og litauiske mobiltelefoner i Norge summerte vi det totale antallet roamers pr. dato for alle registrerte byer i Norge. Vi gjorde også tilsvarende for Oslo, men her grupperte vi også på telefonenes opprinnelsesland for å få en mer detaljert oversikt over polske og litauiske roamere i hovedstaden.

Denne måten å telle på vil aldri være helt eksakt, ettersom man ikke har informasjon om hvorvidt hver enkelt telefon blir registrert flere ganger i flere ulike byer. Man risikerer noen tilfeller med dobbelttelling, men som en førsteordens approksimasjon til den generelle tilstrømmingstrenden er den hensiktsmessig.

Ved hjelp av tjenesten Wayback Machine bygget vi en database med flyvninger til Norge med bekreftet smitte ombord. Vi summerte antallet flyvninger med bekreftet smitte fra de aktuelle landene, og i tillegg brukte vi ankomstdata fra Avinor for å gi et bilde av tilstrømmingen av reisende fra ulike land til Norge. Alle datakildene var viktige for å kunne sannsynliggjøre mulige konsekvenser som karantenefritaket for norsk industri høsten 2020 fikk.

I arbeidet ble analyseverktøyet Exploratory.io brukt. Det er et grafisk brukergrensesnitt som er bygget på det populære statistiske programmeringsspråket R.

3.4.5. Dataene vi ikke fikk

Et grunnleggende spørsmål vi helt siden mars har stilt oss i jakten på data og dokumenter, er følgende: *Hvilke data og analyser har Stoltenberg, Guldvog og Høie tilgang til når de tar sine beslutninger, som vi og befolkningen ikke får se?*

I dokumentjobbingen kom vi ofte over eksempler på at FHI og Helsedirektoratet viste til data vi ikke visste at fantes.

Det korte svaret er at det finnes mye data og kunnskap knyttet til pandemien i forvaltningen vi ikke kjenner til, for eks:

- De daglige, detaljerte situasjonsrapportene til Helsedirektoratet gjorde vi flere forsøk på å få innsyn i, uten å lykkes. .

- Referater fra ledermøtene i Helsedirektoratet er unntatt offentlig.
- Beslutningsnotater møtene i regjeringens Covid-19-utvalg.
- Driftsparametre fra helsetjenesten og testkapasitet til helsevesenet, samt de ukentlige rapportene om status for sårbare grupper og de “løpende vurderingene av befolkningsparametre (etterlevelse, uro osv.)”.

3.5. Andre nyttige verktøy og kilder underveis

3.5.1. Vi lærte av de beste: Modellering og datakompetanse

For å komme dypere ned i dataene vi fortløpende hentet ut fra MSIS, FHI, Helsedirektoratet, Oslo kommune og andre kilder, har vi hatt et akutt behov for å lære mer. Og noe av det viktigste var å forstå modellene som hele tiden lå til grunn for myndighetenes beslutninger. Det var relativt få uavhengige og alternative kilder i Norge til FHIs modelleringsteam og deres folk ved Universitetet i Oslo.

Etter en artikkel hos Forskning.no⁴ tok vi kontakt med Norges arktiske universitet (UiT) og professor Martin Rypdal. Han var en viktig, uavhengig kilde som hjalp oss med svært detaljerte og tekniske spørsmål knyttet regnestykkene og virusmodelleringer, r-estimer, signifikansnivåer og ulike projeksjoner. Samarbeidet med Rypdal resulterte i flere saker.⁵

Gjennom hele pandemidekningen har det vært vanskelig å få god nok bredde i kildevalgene.

En stor andel av landets fremste epidemiologer er ansatt i Folkehelseinstituttet. Derfor har vi fra mars og til desember har vi hatt kontakt med en rekke andre kilder og enkeltpersoner fra universitets- og forskningsmiljøer, som både har gitt oss både kritikk, ideer og motforestillinger underveis.

4. Motstand og spesielle utfordringer

4.1. Ressursbruk, organisering

Da epidemien brøt ut i Norge i mars, startet en periode med et enormt nyhetstempo. Informasjonsbehovet var ekstremt. Slik har det også vært i flere lange perioder i månedene siden.

4

<https://forskning.no/forskning-no-podcast-matematikk-podcast/forskningspodden-forskere-forsoker-a-regne-ut-hvordan-covid-19-sprer-seg-men-kan-vi-stole-pa-resultatene/1661523>

5

<https://www.aftenposten.no/norge/i/ijdzGq/da-forskerne-sa-250000-briter-kunne-doe-fikk-politikerne-sjokk-naa-er?forceVersion=phone>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/pLeGGE/forskerne-gjorde-et-eksperiment-i-en-norsk-by-med-75000-mennesker-de>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/9v49qw/hva-skjer-naar-skolene-aapnes-igjen-dette-eksperimentet-i-oslo-gir-fler>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/8mMpqd/forskere-kritiserer-myndighetenes-metode-for-smitteberegning-deres-an>

Helt starten gikk de fleste kreftene i avdelingen med til å dekke pandemien. Etter påske ble det nedsatt et lite kjerneteam med hovedansvar for koronajournalistikken. Hver dag hadde vi langt flere nyhetsideer på blokka, enn hva som var mulig å få ut. Likevel strakte ambisjonene seg forbi løpende nyhetsdekning. Vi gjorde et valg ganske tidlig.

- Aftenposten ønsket ikke å organisere all konronagraving gjennom avisens gravegruppe. I stedet skulle innenriksavdelingen også sørge for å kombinere nyhetsjobbing med noen graveprosjekter.
- Det langsiktige gravearbeidet gjorde at vi ble spesialiserte og fikk fagkunnskap som var nyttig i både det kortsiktige nyhetsløpet og den langsiktige gravingen.
- Slik ble det også enklere å identifisere temaene som hadde potensial for grundigere graving. Vi gravde aldri i et vakuum. Fortløpende drodling av ideer og daglige diskusjoner med mange kolleger var inspirerende, korrigerende og nyttig. Avsløringen om hvordan karanteneunntaket for utenlandske arbeidere kom på plass, er et eksempel på denne arbeidsmetodikken.
- Ideen til denne saken fikk vi da vi deltok i den vanlige nyhetsjobbingen med å dekke ukesrapportene fra FHI, som blir offentliggjort hver onsdag kl. 14. Vi hadde rett og slett ikke kommet på sporet av saken hvis vi ikke jobbet tett på det daglige nyhetsbildet.
- Baksiden var at vi hele tiden levde i presset mellom å dekke nyheter fortløpende og ha nok tid til de ulike graveprosjektene. Våre graveideer ble fra uke til uke målt mot det løpende nyhetsbildet, med mange store og viktige fellesnyheter.

4.2. Andre kilde spørsmål

Smitteverntiltak og utstrakt bruk av hjemmekontor påvirket også arbeidet vårt, som for alle andre som har hatt hjemmekontor siden mars.

I regjering, departement og helsemyndighetene var det unntakstilstand. Det var til tider krevende å få viktige svar raskt nok. Derfor sendte vi som nevnt ofte viktige spørsmål med reporteren som møtte på det som i starten var daglige pressekonferanser. Slik kunne vi få svar fra primærkildene på spørsmål innenfor en rekke ulike problemstillinger.

Å ha direkte kontakt med kilder i FHI, Helsedirektoratet og HOD, har vært svært vanskelig, for ikke å si umulig. Alle henvendelser henvises til medievaktene. Dersom vi tar direkte kontakt med kilder vi kjenner, blir vi som regel bedt om å gå via medievaktene.

Vi kan ikke klage på at politikerne og helsetoppene ikke har vært tilgjengelig og åpne for spørsmål, særlig korte runder med spørsmål-svar. Men spørsmålene kunne blitt

mer kritiske dersom saksdokumenter og faktaunderlag var publisert på forhånd, i stedet for å bli hemmeligholdt i flere dager frem til pressekonferansen.

4.3. Hemmelighold

Vi fikk avslag i om lag 280 saker vi ba om skriftlig innsyn i. Etter de første ukene med mye åpenhet i forhold til mange andre land, stengte dørene seg mer. Antallet avslag økte kraftig, særlig når vi ba om innsyn i de viktigste temaene knyttet til HOD-oppgaver og beslutningsprosessene. I tillegg kommer et stort antall saker hvor dokumentene ble sladdet, eller hvor vi fikk delvis avslag.

Vi fikk så mange avslag at det ble for tidkrevende å følge opp alle klagesaker så grundig som vi ønsket.

- Vi valgte å gå videre med klagesaker i de viktigste sakene.
- Fra 2. april ble vi nektet innsyn i referatene fra Beredskapsutvalget. Vi klaget til Helse- og omsorgsdepartementet. Avslaget ble begrunnet med “av hensyn til nasjonale sikkerhetshensyn eller forsvaret av landet”, samt “hensynet til intern saksforberedelse.
- Dessuten valgte vi å skrive flere artikler både om vesentlige rapporter som ble hemmeligholdt, og dokumenter som ble holdt skjult til etter at beslutningene var fattet. Første gang var allerede 3. april, da vi skrev om hvordan [helt sentrale rapporter ble hemmeligholdt](#). Det gjaldt blant annet [hemmeligholdet om Norges viktigste beslutningsorgan under hele pandemien - regjeringens covid-19-utvalg](#).
- Vi gikk til kilder og jusekspertene for å reise en offentlig debatt.
- Vi tok også innsynsproblemene opp direkte med statsminister Erna Solberg. Vår kollega Jan Gunnar Furuly stilte flere kritiske spørsmål til Solberg på en pressekonferanse tidlig i pandemien.

4.4. Vanskelige valg og slitasje over tid

Vi måtte gjøre mange vanskelige valg rundt prioritering mellom å følge opp sakene vi lagde, versus å bruke våre ressurser på å komme til bunns i nye problemstillinger.

Hadde vi vært i en liten gruppe, kunne vi kanskje ha blitt mer skjermet. Men vår hverdag har vært turnus, daglige deadliner, nye prioriteringer og en produksjon av over 200 artikler. Det har hele tiden vært så mange nye, vesentlige temaer å ta tak i. Hvis vi ikke gjorde dem, var det ingen andre som gjorde det.

Derfor valgte vi ofte å prioritere svært hardt i for eksempel oppfølgingen av saker. Vi var ofte fornøyd hvis vi fikk sitater, oppslag og debatt i NRK og Stortinget. Slik kunne vi avdekke flere forhold og bidra til ny innsikt for befolkningen rundt pandemien.

Særlig utover høsten har det vært helt nødvendig. Vi har hatt hatt mange morgenmøter hvor vi bare er to eller tre journalister.

SMS-saken er den nyhetsartikkelen som har gitt Aftenposten flest nye abonnenter de siste tre månedene. Koronasakene vi har jobbet med, deriblant SMS-saken, har

gitt til sammen 3341 nye betalende abonnenter. Dette er med på finansiere mer undersøkende journalistikk for Aftenposten i fremtiden.

5. Våre viktigste funn

5.1. Karanteneunntaket

[SMS-ene viser hvordan regjeringen åpnet grensene til Norge. Det skulle koste svært dyrt.](#) (9. desember)

Hva var nytt? Norsk Industri var arkitekten bak forslaget til karanteneunntak. Vi viste at regjeringen endret koronaforskriften til tross for en rekke advarsler fra fagfolk i forkant. Saken viste også presset fra lobbyistene i Norsk Industri og hvordan de faglige advarslene om at det var stor risiko for at dette kunne bidra til en ny smittebølge, ble overkjørt. Importsmitten var en av årsakene til at Norge igjen måtte stenge ned.

5.2. Beslutningsprosessene

[“Regjeringen bestemte at de dramatiske tiltakene skal fortsette. Dagen før ga ekspertene råd om å vurdere å åpne skoler”.](#) (27. mars)

Hva var nytt? FHI anbefalte å åpne skolen for 1.- 3. klasse tidligere enn vi var klar over. Dette var et av de første oppdragsbrevene vi fikk innsyn som viste hvorfor nedstengingen av Norge ble forlenget. Nyhetspoenget fant vi inne i tabell i [vedlegget på s. 7](#). Anbefalingen ble ikke tatt til følge. Skolene for de minste barna ble holdt stengt i en måned til - til 27. april.

5.3 Testing

[Tusener av nordmenn ble nektet korona-testing. Slik sviktet testingen i Norge da viruset kom.](#) (18. mars)

[Da koronaalarmen gikk, trengte de livsviktige svar lynraskt. Det skulle gå flere dager.](#) (19. september)

Hva var nytt? Saken ble publisert seks dager etter den første nedstengingen i mars og viste hvordan testingen sviktet. Den viste at dager etter at koronaviruset ble oppdaget i Norge, begynte lagrene for testutstyr å gå tomme. Myndighetene bestilte for lite og for sent. Tusener av nordmenn ble nektet korona-testing. Saken er en av mange vi har hatt med kritisk blick på testkapasiteten. I september skrev vi at koronaprøver som er viktige i smittejakten under utbrudd, havner bak i køen. Dette bidro til en debatt og nye anbefalinger om køsystemet.

5.4. Smittesporing

[Smittejegerne jakter på koronaviruset i Norge med penn og papir.](#) (16. mars)

[Slik svikter Norges overvåking av pandemien. Viktige data kommer ikke inn.](#) (24. november)

Hva var nytt? 16. mars skrev vi at den livsviktige smittejakten foregikk med penn og papir. Saken viste at Norges forsvar mot viruset hadde store hull. Smittejakten er en avgjørende del av Norges strategi. Derfor har vi ettergått arbeidet med dette hele pandemien. I november, da tiltakene ble strammet inn, dokumenterte vi hvordan overvåkingen av pandemien svikter. Artikkelen var et resultat av strukturert datainnsamling over lang tid.

6. Konsekvenser - og det som har skjedd etterpå

6.1. SMS-saken: Konsekvenser og etterspill

- Vi fulgte opp saken gjennom en rekke artikler i dagene som fulgte.⁶
- SMS-saken vekket umiddelbart sterke reaksjoner. Opposisjonen, og kommentatorer i en rekke medier, gikk hardt ut mot måten regjeringen hadde behandlet spørsmålet.
- Helseminister Bent Høie (H) måtte svare i Stortinget på en rekke kritiske spørsmål.
- Opposisjonen i Stortinget (Ap, Sp, SV, Rødt og MdG) ønsker å åpne kontrollsak.
- 15. desember sendte Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité åtte spørsmål til Høie om hvorfor industrien fikk karanteneunntak og måten saken ble behandlet.

6.2. En presset statsminister

“Jeg er ikke enig i premisset”, sier statsminister Erna Solberg. Hun måtte bruke mye av sin pressekonferanse 16. desember på å kommentere Aftenpostens avsløring.

“Så er det klart at vi skal se gjennom om vi har gjort alt på en god måte. Men jeg forsvarer at vi har gjort det”, sa Solberg. Hun viste til tall fra vår artikkel, hvor vi skrev at FHI har klart å koble 40 av 300 utbrudd i Norge til importsmitte. 38 prosent av de 40 importutbruddene gjaldt gjestearbeidere. Siden kartleggingen til FHI utgjør 10 prosent av de som fikk påvist smitte i høst, tolket statsministeren vår sak på følgende måte:

⁶Oppfølgingsaker etter SMS-avsløringen:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/M359AE/da-grensene-ble-aapnet-dette-irriterte-oss-mest-de-bare-floey-til-to>
<https://www.aftenposten.no/norge/i/2dvJeG/hoie-avviser-kritikken-vi-lot-oss-ikke-presse-av-noen>
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/zq0Vmv/opposisjonen-reagerer-etter-aftenposten-avsloering-lar-lobbyister-faa>
<https://www.aftenposten.no/ku>
<https://www.aftenposten.no/norge/i/p>
<https://www.aftenposten.no/norge/i/p/AM6kw/smitten-blant-arbeidsinnvandrere-folk-skjoente-ikke- Alvoret-og-mang>
<https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/X8oE1r/unntak-fra-koronaregler-send-ja-paa-sms>
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/nALXmB/tunge-industribedrifter-beholdt-strengere-karantener-regjerin>

“Det betyr 3,8 prosent av smittetilfellene. Hovedsmitteutviklingen var ikke gjestearbeidere”, sa Solberg.

Vi vil til slutt minne om noen fakta statsministeren ikke nevner. Dette er ikke premisser. Det er et faktum at importsmitte har steget kraftig gjennom om høsten, og er en av årsakene til bølge nr. 2:

- Tallene Solberg viser til fra FHIs utbrudd-statistikk, omfatter bare 10 prosent av påvist smitte i Norge. De resterende 90 prosent av smittetilfellene er ikke en del av disse tallene. Det blir derfor ikke riktig å telle slik statsministeren gjør.
- I månedene som fulgte kom 100.000 passasjerer med fly fra land som Polen, Latvia, Litauen og Romania. 77 fly landet med smittede passasjerer fra Polen og Litauen fra juli til november. Det er de tilfellene som ble påvist gjennom testing
- Over 100 kommuner fikk bekreftet importsmitte fra Polen i høst før regjeringen opphevet karanteneunntaket for utenlandske arbeidere. Før regjeringen innførte fritaket, hadde bare 84 polakker testet positivt. Nå er det offisielle, registrerte tallet 2192 polskfødte. I tillegg kommer smittetall for personer fra land som Romania, Storbritannia og Litauen.
- Smittetallene er høyst sannsynlig mye høyere. Det vet vi fordi andelen som tester seg som tester positivt har vært dobbelt så høy blant polakker i høst (4 prosent). Andelen som tester seg blant polakker og litauere har langt lavere for polakker enn for resten av befolkningen.
- Siste ukesrapport fra FHI viser at 17.220 personer født utenfor Norge har fått påvist korona i Norge. Hvor mange av dem som kom fra EU/EØS-land som arbeidsinnvandrere, har ikke helsemyndighetene tall på.
- Hadde ikke regjeringens system for en bedre nasjonal pandemiovervåking langt på vei brutt sammen, hadde statsministeren hatt langt mer kunnskap om hva som har skjedd.

7. Avslutning

Målet vårt helt fra starten var å gi leserne mer enn løpende tall. I hele pandemien har vi hatt et kritisk søkelys på beredskapen, tiltak og beslutningsprosessene. Vi mener det er helt avgjørende i en historisk tid der befolkningen må leve med de strengeste tiltakene siden krigen. Artikkene har bidratt til å gi ny innsikt om en rekke viktige spørsmål. Debatter er blitt reist i offentligheten. Myndighetene har sendt ut nye oppdrag.

Avsløringen om karanteneunntaket er et resultat av det omfattende gravearbeidet gjennom hele 2020. Arbeidet fortsetter i 2021.

8. Vedlegg

Vedlegg 1. Lenke til alle publiserte saker om karanteneunntaket på aftenposten.no

<https://www.aftenposten.no/norge/i/eKGgml/sms-er-hoeyt-politisk-spill-og-faglige-raa-d-som-ble-vraket-slik-aapnet>

Oppfølgere:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/M359AE/da-grensene-ble-aapnet-dette-irriterte-oss-mest-de-bare-floey-til-to>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/2dvJeG/hoeie-avviser-kritikken-vi-lot-oss-ikke-press-av-noen>

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/zg0Vmv/opposisjonen-reagerer-etter-aftenposten-avsloering-lar-lobbyister-faa>

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/oAMevg/kulturaktoerer-reagerer-paa-aftenposten-avsloering-man-velger-en-naerin>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/pAM6kw/smitten-blant-arbeidsinnvandrere-folk-s-koente-ikke-alvoret-og-mang>

<https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/X8oE1r/unntak-fra-koronaregler-s-ent-ja-paa-sms>

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/nALXmB/tunge-industribedrifter-beholdt-s-trengere-karantenereregler-enn-regjerin>

<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/eKzB2O/norsk-industri-flere-sms-er-burde-vaert-skrevet-annerledes>

Sakene som førte oss på sporet av sms-saken:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/dlO391/reiste-fra-hjemlandet-for-aa-jobbe-naa-oker-importen-av-viruset-til-nor>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/nAAwRo/koronavirus-oppdaget-om-bord-paa-344-fly-i-norge-naa-har-100-kommuner-f>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/Qmm2Jq/de-fikk-unntak-fra-karantenereglene-na-a-er-importsmitten-rekordhoey>

Vedlegg 2. Andre gravesaker i pandemien hvor vi har brukt de samme metodene.

1. Spillet om de mest dramatiske tiltakene i Norge siden krigen:

<https://www.aftenposten.no/norge/i/IA5k3y/slik-var-spillet-om-de-mest-dramatiske-tiltakene-i-norge-siden-krigen?fbclid=IwAR0Gq1Q5xV0-2qxd3hO1q17GdfXUGWWBtqUoXgnoeDfOffa2n5i-Z0tH6ts>

2. Gjorde ingen samfunnsøkonomisk analyse

<https://www.aftenposten.no/okonomi/i/3JOv59/myndighetene-ba-om-en-analyse-av-de-oekonomiske-konsekvensene-av-aa-hold>

3. Slik var timene da Norge ble stengt ned.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/GGkKzQ/slik-var-timene-da-norge-ble-stengt-ned-kun-en-ting-kunne-hindre-sten?forceVersion=phone>

4. Den mest inngripende forskriften i Norge siden krigen ble behandlet på to timer.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/50519E/den-mest-inngripende-forskriften-i-norge-siden-krigen-ble-behandlet-paa>

5. Smittejegerne jakter på koronaviruset i Norge med penn og papir.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/OpAWVE/smittejegerne-jakter-paa-koronaviruset-i-norge-det-skjer-med-penn-og-p>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/pL22qw/norske-smittejegere-brukte-penn-og-papir-i-uganda-og-sri-lanka-foregaa?forceVersion=phone>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/9OEmzl/slik-svikter-norges-overvaaking-av-pandemien-viktige-data-kommer-ikke>

6. Tusener av nordmenn ble nektet korona-testing. Slik sviktet testingen i Norge da viruset kom.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/QoABw8/tusener-av-nordmenn-ble-nektet-korona-testing-slik-sviktet-testingen>

<https://www.aftenposten.no/norge/i/BIJla0/da-koronaalarmen-gikk-trengte-de-livsviktige-svar-lynraskt-det-skull>

7. "Det er uro ute i befolkningen". Slik gikk diskusjonen da Norge ble stengt ned.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/y3j1pa/det-er-uro-ute-i-befolkningen-slik-gikk-diskusjonen-da-norge-ble-st>

Regjeringen bestemte at de dramatiske tiltakene skal fortsette. Dagen før ga ekspertene råd om å vurdere å åpne skoler.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/8mApEE/regjeringen-bestemte-at-de-dramatiske-tiltakene-skal-fortsette-dagen>

9. Nesten halvparten av sengene står tomme ved Norges og Europas største sykehus.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/6jRBBz/nesten-halvparten-av-sengene-staar-tomme-ved-norges-og-europas-stoerste>

10. 320.000 færre fikk sykehushjelp. 24.300 færre operasjoner. Og flere tusen tomme sykehussenger.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/4q9Gqg/da-norge-stengte-320000-faerre-pasienter-fikk-sykehushjelp-24300-fae?forceVersion=phone>

11. 274.000 fikk utsatt behandling. Disse pasientene ble hardest rammet.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/JokOw6/274000-fikk-utsatt-behandling-disse-pasientene-er-hardest-rammet>

12. Fredag trodde smitteverneekspertene at 1000 kunne havne i respirator. Mandag var vurderingen en helt annen.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/jdErzq/fredag-trodde-smitteverneekspertene-1000-kunne-havne-i-respirator-mand?r=s>

13. Smitten blant innvandrere.

https://www.aftenposten.no/norge/i/b5vJE3/kraftig-oekning-i-koronasmitte-blant-innvandrere-i-norge?spid_rel=2

14. Vi satt for lenge i karantene

<https://www.aftenposten.no/norge/i/Jo8qab/hundretusener-av-nordmenn-satt-for-lenge-i-karantene-14-dager-er-unoe>

?13. Stor uenighet. Politisk hastverk. "Fem personer"-regelen kom på tvers av råd.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/zggrX5/stor-uenighet-politisk-hastverk-fem-personer-regelen-kom-paa-tvers>

14. “Vi vil i høyere grad appellere til følelser”.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/QmmyVJ/kom-med-nytt-raad-til-regjeringen-vi-vil-i-hoeyere-grad-appellere-til>

15. Karantenehotell: Reglene ble innført i all hast, og FHI ble ikke hørt. Oppsiktsvekkende, mener jusprofessor.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/we35xP/reglene-ble-innfoert-i-all-hast-og-fhi-ble-ikke-hoert-oppsiktsvekkende>

16. Ga bort vaksine-utstyr for 270 millioner kroner.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/y32pyR/i-dette-statlige-bygget-skulle-det-produceres-vaksiner-mot-pandemier?forceVersion=phone>

Vedlegg 3. Slik fikk norsk industri trumfet gjennom et stort koronaunntak, Aftenposten 10. desember 2020